

Виховна година
“Дитинство,
розтоптане війною»
(до Дня Перемоги)

Класний керівник 7-Б класу

Боса Тетяна Григорівна

"Ми великих справ не вершили

І з тричі чужої вини,

Як солдати,

У землянках жили,

Помирали,

Як на войне.& quot;

В. Фирсов, «Військове дитинств

За відомою статистикою Велика Вітчизняна війна забрала близько 27 млн. життів громадян Радянського Союзу. З них близько 10 млн.-солдати, інші-люди похилого віку, жінки, діти. Але статистика мовчить про те, скільки дітей загинуло в роки Великої Вітчизняної війни. Таких даних просто немає. Війна покалічила тисячі дитячих доль, відняла світле і радісне дитинство. Діти війни, як могли, наближали Перемогу в міру своїх, хоч і маленьких, хоч і слабких, сил. Вони хильнули горя повною чашею, можливо, занадто великою для маленької людини, адже початок війни співпав для них з початком життя. Скільки їх було викрадено на чужину. Скільки убито ненародженими.

Сотні тисяч хлопчент і дівчаток в роки Великою Вітчизняною йшли у військкомати, додавали собі рік-два і йшли захищати Батьківщину, багато хто гинув за неї. Діти війни частенько натерпілися від неї не менше, ніж бійці на фронті. Попранное війною дитинство, страждання, голод, смерть рано зробили хлоп'ят дорослими, виховавши в них недитячу силу духу, сміливість, здатність до самопожертвування, до подвигу в ім'я Батьківщини, в ім'я Перемоги. Діти воювали нарівні з дорослими і в діючій армії, і в партизанських загонах. І це були не одиничні випадки. Таких дітей, за даними радянських джерел, під час Великої Вітчизняної війни були десятки тисячі.

Ось імена деяких з них: Володя Казьмин, Юрко Жданко, Льоня Голиков, Марат Казей, Лара Михеенко, Валя Котик, Таня Морозова, Вітя Коробков, Зіна Портнова. Багато хто з них так воював, що заслужили бойові ордени і медалі, а четверо: Марат Казей, Валя Котик, Зіна Портнова, Льоня Голиков, стали Героями Радянського Союзу. З перших днів окупації хлопчентя і дівчинки почали діяти на свій страх і ризик, який дійсно був смертельним.

Діти збирали рушниці, що залишилися від боїв, патрони, кулемети, гранати, а потім передавали усе це партизанам, звичайно, вони серйозно ризикували. Багато школярів, знову ж таки на свій страх і ризик, вели розвідку, були зв'язними в партизанських загонах. Рятували поранених червоноармійців, допомагали влаштовувати підпільникам втечі наших військовополонених з

німецьких концтаборів. Підпалювали німецькі склади з продовольством, технікою, обмундируванням, фуражем, висаджували в повітря залізничні вагони і паровози. На "дитячому фронті" воювали як хлопчики, так і дівчатка. Особливо масовим він був у Білорусії.

У частинах і підрозділах на фронті разом з бійцями і командирами нерідко воювали підлітки 13-15 років. В основному це були діти, що позбулися своїх батьків, у більшості випадків убитих або викрадених німцями в Німеччину. Діти, що залишилися в зруйнованих містах і селах ставали безпритульними, приреченими на голодну смерть. Страшно і важко було залишитися на окупованій ворогом території. Дітей могли відправити до концтабору, вивезти на роботи в Німеччину, перетворивши на рабів, зробити донорами для німецьких солдатів і так далі

Окрім цього, німці в тилі зовсім не соромилися, і з усією жорстокістю розправлялися з дітьми. "...Часто із-за розваг група німців на відпочинку влаштовувала собі розрядку: кидали шматок хліба, діти бігли до нього, а услід ним автоматні черги. Скільки дітей загинуло із-за таких забав німців по всій країні! Опухлі від голоду діти могли щось узяти, не розуміючи, їстівне у німця, і тут же черга з автомата. І наїлася дитина навік!" (Солохина Н.Я., Калузька область, р. Людиново, із статті «Ми родом не з дитинства», «Світ новин», №27, 2010, с. 26).

Тому, частини Червоної Армії, що проходять по цих місцях, чуйно відносилися до таких дітей і часто забирали їх з собою. Сини полків-діти військових років воювали проти німецьких окупантів нарівні з дорослими. Маршал Баграмян згадував, що сміливість, відвага підлітків, їх винахідливість у виконанні завдань вражали навіть старих і досвідчених солдатів.

"Федя Самодурів. Феде 14 років, він вихованець мотострілкової частини, якою командує гвардії капітан А. Чернавин. Підібраний був Федя на своїй батьківщині, в зруйнованому селі Воронежської області. Разом з частиною брав участь у боях за Тернопіль, з кулеметним розрахунком викидає німців з міста. Коли майже увесь розрахунок загинув, підліток разом з вцілілим бійцем взявся за кулемет, довго і наполегливо відстрілюючись, затримав ворога. Федя був нагороджений медаллю «За відвагу».

Ваня Козлов. Ване 13 років, він залишився без рідних і вже другий рік знаходиться в мотострілковій частині. На фронті він доставляє їжу, газети і листи бійцям в найскладніших умовах.

Петя Зуб. Не менш важку спеціальність обрав собі Петя Зуб. Він давно вирішив стати розвідником. Батьки його убиті, і він знає, як можна розрахуватися з проклятим німцем. Разом з досвідченими розвідниками добирається до ворога, повідомляє по радіо його місцезнаходження, і артилерія по їх указці дає вогонь, крушивши фашистів". («Аргументи і факти», №25, 2010, с. 42).

Вихованець 63-ої гвардійської танкової бригади Анатолій Якушин за рятування життя командира бригади отримав орден Червоної Зірки . Прикладів героїчної поведінки дітей і підлітків на фронті існує досить багато.

Таких дітей під час війни загинуло і пропало без вісті дуже багато. У повісті Володимира Богомолова «Іван» можна прочитати про долю юного розвідника. Родом Ваня був з Гомеля. У війну загинули його батько і сестричка. Хлопчиків довелося пережити багато що: він був і в партизанах, і в Тростянці-в таборі смерті. Масові розстріли, жорстоке поводження з населенням викликали і у дітей величезне бажання мстити. Потрапляючи в гестапо, підлітки проявляли диВВВижну мужність і стійкість. От як описує автор загибель героя повісті : "...21 грудня цього року в розташуванні 23-го армійського корпусу, в забороненій зоні біля залізниці, чином допоміжної поліції Юхимом Титковим був помічений і після двогодинного спостереження затриманий російський, школяр 10-12 років, що лежав в снігу і що спостерігав за рухом ешелонів на ділянці Калинковичи-Клинск... На допитах тримався зухвало: не приховував свого ворожого відношення до німецької армії і Германської імперії. Відповідно до директиви Верховного командування збройними силами від 11 листопада 1942 року розстріляний 25.12.43 р. в 6.55".

Дівчатка теж активно брали участь в підпільній і партизанській боротьбі на окупованій території. П'ятнадцятирічна Зіна Портнова приїхала з Ленінграда до родичів в 1941 р. на літні канікули в село Зуй Вітебської області. Під час війни стала активним учасником Обольської антифашистської підпільну молодіжній організації «Юні месники». Працюючи в ідальні курсів перепідготовки німецьких офіцерів, за вказівкою підпілля отруїла їжу. Брала участь в інших диверсіях, поширювала листівки серед населення, за завданням партизанського загону вела розвідку. У грудні 1943 р., повертаючись із завдання, вона була заарештована в селі Мостище і пізнана зрадником. На одному з допитів, схопивши із столу пістолет слідчого, застрелила його і ще двох гітлерівців, намагалася бігти, але була схоплена, по-звірячому замучена і 13 січня 1944 р. розстріляна у в'язниці м. Полоцька.

А шістнадцятирічна школярка Оля Демеш зі своєю молодшою сестрою Лидой на станції Орша у Білорусії за завданням командира партизанської бригади С. Жулина висаджували в повітря за допомогою магнітних мін цистерни з паливом. Звичайно, дівчатка залучали до себе куди менше уваги німецької охорони і поліцаїв, чим хлопчики-підлітки або дорослі чоловіки. Але ж дівчаткам якраз в ляльки було грати, а вони билися з солдатами вермахту!

Тринадцятирічна Лида часто брала кошик або сумку і йшла на залізничні колії збирати вугілля, добуваючи розвіддані про німецькі військові ешелони. Якщо її зупиняли вартові, вона пояснювала, що збирає вугілля, щоб опалювати кімнату, в якій живуть німці. Маму Оли і молодшу сестричку Лиду фашисти схопили і розстріляли, а Оля продовжувала безстрашно виконувати завдання партизан. За

голову юної партизанки Оли Демеш фашисти обіцяли щедрю нагороду-землю, корову і 10 тисяч марок. Копії її фотографії були роздані і розіслані усім патрульним службам, поліцаям, старостам і таємним агентам. Захопити і доставити її живцем-такий був наказ! Але упіймати дівчинку не вдалося. Ольга знищила 20 німецьких солдатів і офіцерів, пустила під укіс 7 ворожих ешелонів, вела розвідку, брала участь в «рейковій війні», в знищенні німецьких каральних підрозділів.

З перших днів війни у дітей було величезне бажання хоч чим-небудь допомогти фронту. У тилі діти щосили допомагали дорослим в усіх справах: брали участь в протиповітряній обороні-чергували на дахах будинків під час ворожих нальотів, будували оборонні укріплення, збирали чорний і кольоровий металобрухт, лікарські рослини, брали участь у зборі речей для Червоної Армії, працювали на недільниках.

Цілодобово працювали діти на заводах, фабриках і виробництвах, вставши за верстати замість братів, що пішли на фронт, і батьків. Діти працювали і на оборонних підприємствах: робили детонатори до мін, запали до ручних гранат, димові шашки, кольорові сигнальні ракети, збирали протигази. Працювали в сільському господарстві, вирощували овочі для госпіталів. У шкільних пошивочних майстерень піонери шили для армії білизну, гімнастерки. Дівчатка в'язали теплі речі для фронту: рукавички, шкарпетки, шарфи, шили кисети для тютюну. Діти допомагали пораненим в госпіталах, писали під їх диктування листа рідним, ставили для поранених спектаклі, влаштовували концерти, викликаючи посмішку у змучених війною дорослих чоловіків. Про один такий концерт є зворушливий вірш у Е. Евтушенко :

"У палаті вимкнули радіо...

І хтось гладив мені чуприну.

У Зиминским госпіталі пораненим

Давав концерт наш дитячий хор..." А тим часом голод, холод, хвороби в два рахунки розправлялися з крихкими маленькими життями.

Ряд об'єктивних причин : відхід учителів в армію, евакуація населення із західних районів в східні, включення учнів в трудову діяльність у зв'язку з відходом на війну годувальників сім'ї, передача багатьох шкіл, під госпіталі та ін. перешкодили розгортанню в СРСР під час війни загального семилітнього обов'язкового навчання, початого в 30-і роки. У учбових закладах, що залишилися, навчання велося в дві-три, а іноді і чотири зміни. При цьому діти вимушені були самі запасати дрова для котельних. Підручників не було, а із-за нестачі паперу писали на старих газетах між рядками. Проте, відкривалися і нові школи, створювалися додаткові класи. Для евакуйованих дітей створювалися школи-інтернати. Для тієї молоді, яка на початку війни залишила школу і була

зайнята в промисловості або в сільському господарстві, в 1943 році були організовані школи робочої і сільської молоді.

У літописі Великої Вітчизняної війни досі залишається ще багато маловідомих сторінок, наприклад, доля дитячих садів. "Виявляється, в грудні 1941-го в обложеної Москві у бомбосховищах працювали дитячі сади. Коли ворог був відкинутий, вони відновили свою роботу швидше, ніж багато внз. До осені 1942 роки в Москві відкрилися 258 садків!

Більше п'ятисот вихователів і нянь восени 1941-го рили окопи на підступах до столиці. Сотні працювали на лісозаготівлях. Виховательки, що ще учора водили з дітьми хоровод, билися в московському ополченні. Під Можайском героїчно загинула вихователька дитячою саду Бауманського району Наташа Яновская. Вихователі, що залишилися з дітьми, не здійснювали подвигів. Вони просто рятували малюків, у яких батьки воювали, а матері стояли у верстатів. Більшість дитячих садів під час війни стали інтернатними, діти знаходилися там вдень і вночі. І щоб нагодувати дітей в напівголодний час, охоранити їх від холоду, дати їм хоч крапельку затишку, зайняти їх з користю для розуму і душі-для такої роботи потрібні були величезна любов до дітей, глибока порядність і безмежне терпіння". (Д. Шеваров «Світ новин», №27, 2010, с. 27).

"Грайте ж, діти

Ростите на волі!

На те вам і червоне

Дитинство дане",-писав Некрасов Н.А., але війна позбавила і детсадовцев «червоного дитинства». Рано подорослішали і ці маленькі діточки, швидко розучившись пустувати і капризувати. На дитячі ранки в садки приходили з госпіталів видужуючі бійці. Поранені солдати довго аплодували маленьким артистам, посміхаючись крізь сльози... Тепло дитячого свята зігрівало поранені душі фронтовиків, нагадувало про будинок, допомагало повернутися з війни неушкодженими. Діти з дитячих садів і їх виховательки теж писали листи солдатам на фронт, посилали малюнки, подарунки.

У дітей змінилися ігри, з'явилася ".нова гра-в госпіталь. У лікарню грали і раніше, але не так. Тепер поранені для них-реальні люди. А ось у війну грають рідше, тому що ніхто не хоче бути фашистом. Цю роль у них виконують дерева. У них стріляють сніжками. Навчилися надавати допомогу потерпілим-що впало, забитим". З листа хлопчика фронтовикові: "Ми раніше теж часто грали у війну, а тепер набагато рідше-набридла війна, швидше б вона кінчилася, щоб ми знову добре жили.& quot; (Там же).

У зв'язку із загибеллю батьків в країні з'явилося багато безпритульних дітей. Радянська держава, незважаючи на важкий військовий час, все ж виконувала свої

зобов'язання перед дітьми, що залишилися без батьків. Для боротьби з бездоглядністю була організована і відкрита мережа дитячих приймачів і дитячих будинків, організовано працевлаштування підлітків. Багато сімей радянських громадян стали брати до себе на виховання дітей-сиріт, де вони набули собі нових батьків. На жаль, далеко не усі вихователі і керівники дитячих установ відрізнялися чесністю і порядністю. Ось деякі приклади.

"Осіною 1942 р. в Починковском районі області Горького були спіймані одягнені в лахміття діти, що крали картоплю і зерно з колгоспних полів. З'ясувалося, що «урожай збирали» вихованці районного дитячого будинку. І робили вони це зовсім не від хорошого життя. При проведенні подальшого розслідування місцеві міліціонери розкрили злочинну групу, а, по суті, банду, що складалася із співробітників цієї установи. Всього у справі було заарештовано сім чоловік, у тому числі директор дитбудинку Новоселів, бухгалтер Сдобнов, кладовщица Мухіна і інших осіб. При обшуках у них було вилучено 14 дитячих пальт, сім костюмів, 30 метрів сукна, 350 метрів мануфактури і інше незаконно присвоєне майно, насилу виділене державою в цей суворий військовий час.

Слідство встановило, що шляхом недодачі норми хліба і продуктів, що вважається, вказані злочинці тільки впродовж 1942 р. розкрали сім тонн хліба, півтонни м'яса, 380 кг цукру, 180 кг печива, 106 кг риби, 121 кг меду і так далі. Усі ці дефіцитні продукти працівники дитбудинку розпродавали на ринку або просто самі проїдали. Тільки один товариш Новоселів щодня отримував на себе і членів своєї сім'ї п'ятнадцять порцій сніданків і обідів. За рахунок вихованців непогано живився і інший обслуговуючий персонал. Дітей же годували «блюдами», приготованими з гнилля і овочів, посилаючись при цьому на погане постачання. За увесь 1942 р. їм лише один раз видали по одній цукерочці до 25-ої річниці Жовтневої революції. І що знайдено вище, директор дитбудинку Новоселів в тому ж 1942 р. отримав від наркомату просвіти почесну грамоту за відмінну виховну роботу. Усі ці фашисти заслужено були засуджені до тривалих термінів ув'язнення". (Зефіру М.В., Дектярев Д.М. «Усе для фронту? Як насправді кувалася перемога», с. 388-391).

"Аналогічні випадки злочинів і невиконання педагогічними працівниками своїх обов'язків виявлялися і в інших регіонах. Так, в листопаді 1942 р. в Саратовський міський комітет оборони було спрямовано спеціальне повідомлення про скрутне матеріально-побутове становище вихованців дитячих будинків. Інтернати опалюються погано або взагалі знаходяться без палива, теплим одягом і взуттям діти не забезпечені, в результаті недотримання елементарних соціально-гігієнічних правил спостерігаються інфекційні захворювання. Виховна робота запущена. У інтернаті в селі Нестерові в деякі дні діти зовсім не отримували хліба, немов проживали не в тилівій Саратовській області, а у блокадному Ленінграді. Навчання через відсутність учителів і нестачі приміщень було давно

покинуте. У інтернатах Рівненського району, в селі Волкові і інших, діти також по декілька днів взагалі не отримували хліба". (Там же с. 391-392).

«Ах, війна, що ж ти зробила, підла.». За довгих чотири роки, які тривала Велика Вітчизняна війна, діти, від малюків до старших школярів, сповна випробували усі її жахи. Війна щодня, кожну секунду, кожен сон і так упродовж майже чотирьох років. Адже війна в сотні разів страшніша, якщо бачити її дитячими очима. І ніякий час не зможе вилікувати рани від війни, тим більше дитячі. «Ці роки, що були колись, гіркоту дитинства забути не дає»